

Latente ibr-koe 'bom' in de veestapel

'Handgranaten waar de pin nog in zit.' Deze omschrijving gebruikt Frederik Waldeck van de GD voor koeien die besmet zijn met ibr. Ogenscheinlijk is er niets aan de hand, maar bij stress of vermindering van de weerstand gaan deze dieren het virus weer uitscheiden. Vaccinatie beschermt. Bij niet-gevaccineerde bedrijven blijven latent besmette koeien 'bommetjes' in de veestapel.

TEKST ALICE BOOIJ

Het is alweer veertig jaar geleden dat ibr naar Nederland kwam. Met de komst van de holsteindieren en sperma uit Amerika kregen ook Nederlandse koeien te maken met deze virusziekte, die zich als een olievlek heeft uitgebreid.

Rond 1950 is de ziekte infectieuze bovine rhinotracheïtis (ibr) voor het eerst beschreven. Ibr – ook wel koeiengriep genoemd – is een herpesvirus en daarmee verwant aan bijvoorbeeld de ziekte van Aujeszky.

Een besmetting met het virus kan bij runderen veel verschillende vormen aannemen. Van 'er is niets aan het dier te zien' tot flinke productiedalingen, vruchtbaarheidsproblemen en in ernstige gevallen zelfs sterfte. Frederik Waldeck, dierenarts bij GD en deskundige ibr, heeft het ziektebeeld van ibr de laatste jaren zien veranderen. 'Bij 90 procent van de ibr-infecties is nu niets te zien. Het virus is een stuk milder geworden.'

Overdracht door lichaamsvocht

In Amerika wordt ibr ook wel de 'red nose disease' genoemd, de rodeneuzenziekte. Dat geeft al duidelijk aan waar een uitbraak van ibr aan te herkennen is: rode, ontstoken neuzen. Dieren hebben neusuitvloeiing van pus, slijm en bloed, ze hoesten, neusvleugelen en tandenknarsen. Hijgen en pompen hoort ook bij het ziektebeeld van ibr. De melkproductie valt weg, dieren kunnen verwerpen en ook sterfte komt voor. Kortom: een forse schade. Het merendeel van de ibr-infecties verloopt echter zonder duidelijke symptomen. Het ibr-virus wordt overgedragen van dier naar dier, met name door lichaamsvocht. Niet alleen door speeksel, neus- of schede-uitvloeiing, maar ook via sperma. Hoogstwaarschijnlijk is ibr door de import van sperma ook in Nederland terechtgekomen. Inmiddels zijn de eisen voor de spermaproductie al jaren geleden aangepast, zodat het gegarandeerd vrij is van ibr.

Een hygiënische en gesloten bedrijfsvoering is de allerbeste remedie om ibr buiten de deur te houden. 'En dat lukt ook goed', zo ervaart Waldeck. 'Minder dan een procent van de

Hoesten en neusuitvloeiing horen bij het ziektebeeld van ibr

ibr-vrije bedrijven verliest in een jaar de status. Op bedrijven met een gesloten bedrijfsvoering ligt dit percentage nog lager', aldus de GD-dierenarts.

Gesloten bedrijfsvoering

Uit ervaringen en proeven blijkt dat de aankoop van dieren in de meeste gevallen de oorzaak is van de insleep van ibr in een bedrijf. Maar ook het verslepen van virus via mensen noemt Waldeck als belangrijke besmettingsroute, bijvoor-

beeld via de klauwbekapbox of via kleding. Ibr verspreidt zich bovendien door de lucht tot een afstand van zo'n vier meter.

Ondanks het besmettelijke karakter van ibr helpt een gesloten bedrijfsvoering om insleep te voorkomen. Dit wil zeggen dat er geen dieren van andere bedrijven aangevoerd mogen worden, behalve van ibr-vrije bedrijven. 'Dit geldt ook voor de pinkentier, die nog weleens vergeten wordt als aankoopdier', merkt Waldeck op. 'Binnen een goed uitgevoerd gesloten bedrijf horen bezoekers altijd bedrijfskleding te dragen en worden er geen materialen van andere bedrijven gebruikt. En denk bij een maximale bioveiligheid van het bedrijf ook aan 'over de draad'-contacten tussen buurtbedrijven en het bezoeken van keuringen', vult hij aan. 'Ibr-vrije keuringen bieden daarbij de meeste zekerheid', geeft Waldeck aan. 'Op ibr-vrije keuringen komen alleen ibr-vrije dieren van ibr-vrije bedrijven, dat geeft meer zekerheid dan bij ibr-veilige keuringen, waar ibr-vrije dieren komen.'

Virus in rust

Het lastigste bij de aanpak van ibr op een bedrijf is dat dieren levenslang een besmetting bij zich dragen. Eenmaal geïnfecteerd blijft het virus 'in rust' in de zenuwknopen van het dier. Het kan dus jarenlang latent in een dier aanwezig zijn zonder dat je er als veehouder iets van merkt. Bij weerstandsvermindering of stress kan het virus ineens weer opleven. De koe scheidt het virus uit en besmet daarmee andere dieren. Dit virus uitscheiden kan tot wel veertien dagen na het activatiemoment van het ibr-virus optreden.

Bij weerstandsvermindering of stress moet je denken aan transport, de periode rondom het afkalven, ziekte, en ook wanneer bijvoorbeeld twee koppels koeien bij elkaar komen. De verspreiding binnen het bedrijf kan in zo'n geval wel acht tot tien weken duren. 'Voor veehouders is het zaak die latente ibr-koeien op te sporen en af te voeren', adviseert Waldeck. 'Ze zijn een bom binnen het bedrijf en vormen een continu risico.' Als het dier ziek is en ibr uitscheidt, dan is dat met een neusswab voor honderd procent te achterhalen. Van alle jaarlijks ingestuurde neusswabs bij GD wordt bij 20 procent ibr aangetoond. Onderzoek op antistoffen in bloed is de beste methode om te weten of een dier ibr heeft gehad of niet, geeft Waldeck aan: 'Iedere koe die een ibr-infectie heeft doorlopen, wordt gevonden.'

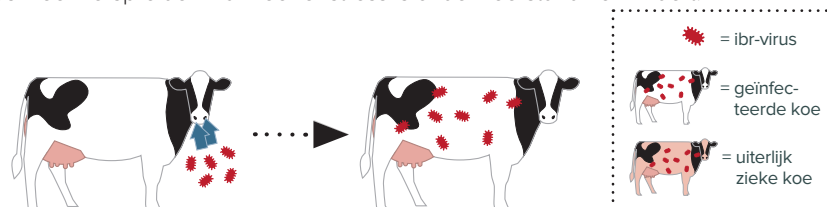
Preventief vaccineren

Net als bij alle virusinfecties is er ook tegen ibr geen medicijn. 'Het enige wat veehouder en dierenarts kunnen doen, is het dier ondersteunen', geeft Waldeck aan. 'Zorg voor een frisse omgeving, geef een pijnstiller en behandel eventueel met antibiotica om bijkomende infecties aan te pakken of te voorkomen', geeft hij aan. De GD'er noemt het ook van belang om buurtbedrijven te waarschuwen bij een uitbraak van ibr, omdat een virusinfectie wel een paar maanden rond kan gaan.

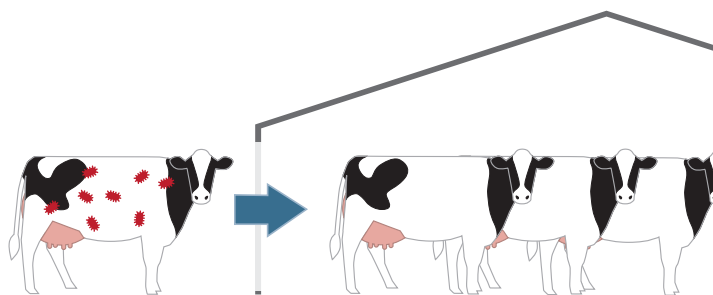
Vaccinatie (van de dieren ouder dan drie maanden) is een prima preventie, ook al zijn er van ibr meerdere stammen en subtypen in omloop. 'Vaccineren vermindert de kans op ibr, tempert de ziekteverschijnselen én de reactivatie van het virus', geeft Waldeck aan. De vaccinatie moet twee keer per jaar worden uitgevoerd met een zogenaamd markervaccin. Bij onderzoek zijn de antistoffen van het markervaccin te onderscheiden van het ibr-veldvirus. |

Besmetting met ibr-virus binnen het bedrijf

Bij ibr schuilt het gevaar in latent met ibr besmette koeien, koeien die het virus bij zich dragen. Zij slaan het virus op in zenuwknopen en gaan het virus weer verspreiden wanneer er stress is of de weerstand vermindert.

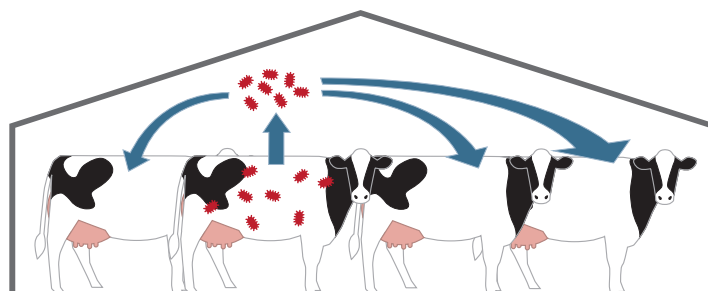

- 1 Een koe die geïnfecteerd is met het ibr-virus, houdt het virus altijd bij zich. Het is heel goed mogelijk dat de koe niet eens ziek is geworden van de besmetting.

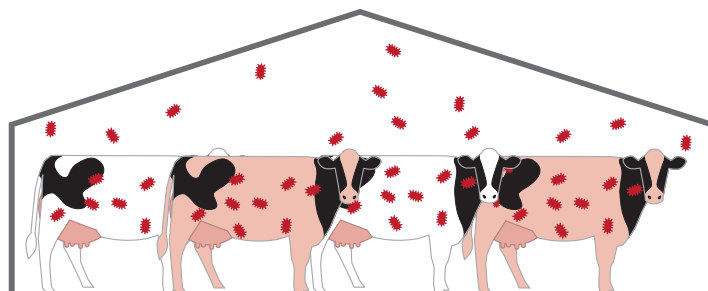

- 2 Het grootste risico voor de insleep van ibr is de aanvoer van een geïnfecteerd dier. Omdat het dier vaak uiterlijk niet ziek is, kan het ongemerkt het virus in een veestapel brengen.

BIJ STRESS

- 3 Een koe die latent met ibr is besmet, zal bij stressmomenten of bij verminderde weerstand – bijvoorbeeld rondom het kalven – het ibr-virus weer gaan uitscheiden.

- 4 Het hele koppel raakt besmet met ibr. De ziekteverschijnselen kunnen sterk variëren van 'niets aan de hand' tot en met veel sterfte.